

Інтеграція в європейський та світовий освітянський простір

Інтеграційні процеси, що сьогодні відбуваються у світі, охоплюють практично всі сфери життєдіяльності людини і, в першу чергу, такі стратегічно важливі для державних інтересів галузі, як наука і освіта. Практична реалізація створення умов для входження України до єдиного європейського освітянського та наукового простору передбачає впровадження в національну систему вищої освіти основних ідей, що окреслюються поняттями Болонського процесу.

Згідно цього процесу до 2010 року буде завершено формування єдиного європейського та наукового простору, в якому будуть діяти єдині вимоги та стандарти до підготовки фахівців, взаємовизнання дипломів, що суттєво підвищить конкурентноспроможність випускників на ринках праці Європи.

Новий історичний етап розвитку вищої освіти, витоки якого пов'язані з функціонуванням Болонського університету у XIII столітті. Студенти і викладацький склад у ньому були окремою корпорацією, за якою магістрат у 1224 році визнав усі права юридичної особи і дав цілковите самоврядування. Там своєрідно проводився навчальний процес — лекції, семінари — в межах певних модулів, було відведено значний обсяг часу на практичні заняття і самостійну роботу студентів; проводився періодичний контроль засвоєння матеріалу за певними розділами.

Значне місце приділено обґрунтуванню такого важливого принципу Болонського процесу як розвиток університетської освіти. «Університет, — визначено у «Великій хартії університетів (вересень 1988 року), — установа в суспільстві з різною організацією, що є наслідком розходжень у географічній та історичній спадщині. Університет створює, вивчає, критично осмислює, передає культуру за допомогою проведення досліджень і навчання. При цьому акцентовано: «Щоб відповідати вимогам сучасного світу, його дослідницька та викладацька діяльність має бути морально й інтелектуально незалежною від будь-якої політичної й економічної влади».

Значну увагу у документах щодо Болонського процесу приділено пи-

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка готується до свого 75-річного ювілею, який відзначатиметься в листопаді цього року.

Напередодні цієї знаменної дати ректор університету, Заслужений працівник освіти України, член-кореспондент УААН, академік Інженерної академії України, професор Дмитро Іванович Мазоренко розповідає про методологічні аспекти модифікації університетської освіти за знаковий історичний період.

танням про статус і права студентів. У «Сорбонській спільній декларації про узгодження системи вищої освіти в Європі» (травень 1998 року) вказано, що студенти повинні мати доступ до різних програм, у тому числі й до професійного навчання, розвивати рівень володіння мовами і використовувати нові інформаційні системи, всебічно користуватися правом оволодівати знаннями у вищих навчальних закладах двох рівнів:

- на першому рівні підготовки навчатися за відповідною кваліфікацією;
- на другому — вибирати між навчанням за програмою, що передбачає отримання ступеня або за більш поширеною програмою — на ступень доктора. При цьому створюється можливість переходу з першої (магістерської) програми на другу — докторську. В обох програмах в однаковій мірі повинна приділятися увага дослідницькій та самостійній роботі. Йдеться і про створення умов для навчання, щонайменше один семестр, в будь-якому університеті іншої країни.

Аналіз Закону України «Про освіту» (травень 1991 року) приводить до висновку, що положення Болонського процесу знайшли відображення у законодавчих і нормативних актах, прийнятих відразу після проголошення Декларації про державний суверенітет України (липень 1990 року). До основних принципів відносяться такі положення:

- а) про інтеграцію освіти з наукою і виробництвом;
- б) взаємозв'язок з освітою інших країн;
- в) відповідність освіти світовому рівню;
- г) випускникам вищих навчальних закладів присвоюється кваліфікація спеціаліста з вищою освітою певного професійного спрямування або спеціальності, яка відповідно до обсягу державної освіти визначається відповідними рівнями — молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр.

В серпні 2004 року Кабінет Міністрів України створив спеціальну міжвідомчу комісію з питань участі України в Болонському процесі. Відповідно до «Положення про міжвідомчу комісію з питань участі України в Болонському процесі» вказана структура є постійно діючим координаційно-дорадчим органом при Кабінеті Міністрів України, утвореним з метою вивчення питань, пов'язаних з Болонським процесом та координації заходів, спрямованих на забезпечення виконання завдань щодо приєднання національної системи вищої освіти до Болонського процесу, а також внесення в установленому порядку пропозицій щодо участі в ньому України.

Досвід у напрямку організації багаторівневої підготовки фахівців у ХНТУСГ має місце ще з 1989 року, коли відповідно до вимог тоді існуючої структури виробництва в агропромислово-

му комплексі був розроблений і впроваджений в навчальному процесі експериментальний навчальний план підготовки фахівців трьох кваліфікаційних рівнів: професійно-технічний (наприклад, тракторист-машиніст широкого профілю), молодший спеціаліст (технік-механік або технік-електрик) та старший спеціаліст-інженер сільськогосподарського виробництва.

Випуск магістрів університету

Впровадження багаторівневої підготовки змусило нас ще в ті роки, тобто більш ніж 15 років тому, шукати раціональний шлях її реалізації. Необхідними і достатніми умовами забезпечення багаторівневої підготовки були такі, що передбачали складання робочих навчальних планів за структурно-логічними схемами, а викладання навчальної інформації з дисциплін за модульним принципом.

Зростанню мобільності як студентів, так і викладачів мають сприяти відповідні структурні заходи. Так, в нашому університеті цю роботу поряд з деканатами факультетів досить плідно виконують такі підрозділи як кафедра ЮНЕСКО і міжнародний відділ, «Центр підготовки та стажування сільськогосподарських кадрів Міжнародної асоціації студентів аграрних вищих навчальних закладів».

Ще з 1996 року в університеті розроблена і діє програма міжнародної студентської співдружності, яка базується на інтенсивному обміні студентами, аспірантами, стажистами. Щорічно понад 500 студентів проходять навчання, стажування та виробничу практику в університетах, дослідних інститутах та фермерських господарствах США, Великобританії, Німеччини, Нідерландів, Франції, Данії,

Польщі, Чехії, Швейцарії та Словаччини. Університет є членом Міжнародної Асоціації студентів аграрних вищих навчальних закладів, членом Міжнародної Асоціації університетів Європи та членом Міжнародного Консорціуму аграрних закладів освіти і науки.

ХНТУСГ — активний учасник українсько-німецького аграрного проекту — програми тримісячного стажування в

Німеччині студентів з економічних спеціальностей після одержання ними диплома бакалавра. Саме стажування проходить на переробних підприємствах АПК, в аграрних страхових компаніях та банках. Після повернення на батьківщину студенти складають спеціальні іспити та отримують сертифікати інституту агробізнесу Німеччини.

Орієнтуючись на чинні нормативні матеріали і документи з впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП) як форми реалізації ідей Болонського процесу, а також на рекомендації семінарів з питань КМСОНП та обміну досвідом, в ХНТУСГ ім.Петра Василенка на першому етапі впровадження була розроблена і вжита низка заходів для забезпечення педагогічного експерименту:

- створено робочу групу для організаційного та методичного супроводження експерименту;

- визначено термін проведення експерименту та перелік спеціальностей, курсів і академічних груп, що навчаються в межах експерименту;

- розроблено первинні нормативні та методичні матеріали щодо застосування кредитно-трансферної та аку-

мулюючої системи (ECTS) в університеті;

- для розробки навчальних курсів, розрахунку залікових кредитів, а також надання консультацій щодо формування індивідуальних навчальних планів студентів та контролю за їх виконанням призначені координатори з КМСОНП на факультетах;

- в навчальних корпусах університету створено наочні експозиції по Болонському процесу, а в бібліотеці та її філіях підбір інформаційних матеріалів.

Подальше підвищення ефективності науки та функціонування системи освіти відповідно до принципів Болонського процесу визначені у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України «Назустріч людям», яка в лютому 2005 року затверджена Верховною Радою України.

Методологічним підґрунтям впровадження принципів Болонського процесу в розрізі виконання Програми «Назустріч людям» в Харківському національному технічному університеті сільського господарства ім. Петра Василенка стала теорія пізнання та відображення, згідно з якою ще в 1990 році університет вперше в Україні ініціював і впровадив реформацію інженерної освіти в аграрному вищому навчальному закладі.

На підставі встановлених закономірностей накопичення, використання та передачі знань у вигляді кругообігу, етапів теорії відображення (живого сприйняття досвіду інженерної підготовки, абстрактного мислення, повернення до практики на абстрактному та інноваційному рівнях) реалізовані ступені підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст і магістр.

Методологічними аспектами впровадження Болонських принципів в університетську освіту також є:

- концепція випереджаючої функції освіти, яка реалізована в ХНТУСГ. Освіта не взагалі чи освіти ради освіти, а в центрі якої поставлена людина, якій потрібні знання для організації свого життя, життя своєї родини, життя суспільства, держави у відповідності з законами природи, законами своєї держави, законами цивілізованих країн світу з пріоритетом загальнолюдських цінностей;

- інтегрований і комплексний підхід до підвищення ефективності складових підготовки фахівця (професійної, національно-громадської, культурної, фізичної, підготовки як лідера, адап-

Виступ ректора Д.І.Мазоренка перед завідувачами бібліотек вищих навчальних закладів м. Харкова

тації до життя, вміння вчитися), до модифікації навчального процесу;

- практична і теоретична підготовка з застосуванням інноваційних заходів (дорадницька функція, міжнародна, освітянська і наукова інтеграція, прогноз перспектив);

- дієвість організаційних заходів (виконання законів, державних стандартів освіти; цілеспрямованість пошуку, розробки і впровадження новацій в навчально-виховний процес; мотивація і активізація участі викладачів і студентів).

Впровадження принципів Болонського процесу пов'язуємо з реалізацією низки організаційних заходів. При цьому вони всі першочергові, наповнені суттєвим змістом і значними обсягами робіт. Протягом 2004/2005 навчального року, згідно з наказом Міністерства освіти і науки України, університет проводив експеримент на окремих курсах по переходу на кредитно-модульну систему організації навчального процесу. За результатами експерименту з початку 2005/2006 навчального року навчальний процес перших курсів всіх спеціальностей проходитиме за новою системою організації.

На наш погляд, це і є дієвим механізмом реалізації методологічних аспектів впровадження принципів Болонського процесу в ХНТУСГ як відповідь на сучасні вимоги агропромислового виробництва до випусків, як практична реалізація галузевої програми «Кадри АПК — 2005-2009».

Щодо стану впровадження положень Болонської декларації в систему організації навчального процесу в ХНТУСГ ім.Петра Василенка, то всю

історію розвитку нашого навчального закладу можна розглядати як шлях вступу в Болонський процес, до інтеграції в європейський та світовий освітянський простір.

Становлення ХНТУСГ починалося з 1930 року, тобто коли місто Харків стало центром тракторного і сільськогосподарського машинобудування України. Тривале науково-технічне спілкування університету з такими провідними підприємствами як ХТЗ, ХЗСШ, УкрНДІСГОМ, УНДІМ та іншими організаціями аграрно-технічного і енергетичного напрямку, що розташовані в Харківському регіоні та поза ним, дали можливість придбати унікальний досвід у справі підготовки фахівців для агропромислового комплексу України.

Використовуючи багаторічний досвід педагогічної та наукової діяльності, викладачі університету спрямовують свої зусилля на поглиблення здобутків, наближаючись до світових освітянських стандартів. Зокрема, це стосується і питань розширення та поліпшення матеріально-технічної бази навчального і наукового процесу, перетворення ХНТУСГ у вищий навчальний технічний заклад III тисячоліття. Впровадження наукових і освітянських розробок науковців університету сприяє покращанню рівня аграрної освіти, збільшує ефективність сільськогосподарського виробництва, а отже підвищує конкурентноздатність АПК України.

Все це дає можливість готувати фахівців з глибокими професійними знаннями, забезпечити адаптацію університету до вимог Болонського процесу, з впевненістю прямувати в майбутнє.